

NYHETS BREV FRA FINANSRÅDENE VED EU-DELEGASJONEN I BRUSSEL

ØKONOMINYTT

Nr. 9 | NOVEMBER 2015

HOVEDSAKER:

EUROPAKOMMISJONENS HØSTPROGNOSER 2015	2
ØKONOMISK STATISTIKK	9
STYRKING AV DET ØKONOMISKE SAMARBEIDET I EUROOMRÅDET (ØMU) – KOMMISJONENS FØRSTE PAKKE MED FORSLAG	13
AVGJØRELSE FRA KOMMISJONEN OM STARBUCKS OG FIAT	18
AVTALE OM INFORMASJONSUTVEKSLING MELLOM EU OG LIECHTENSTEIN	22

Eurokommisjonens visepresident Valdis Dombrovskis (t.h.) og kommissær Pierre Moscovici.
Foto: European Union, 2015

EUROPAKOMMISSJONENS HØSTPROGNOSER 2015

Hovedbildet

Europakommisjonen presenterte 5. november oppdaterte anslag for den økonomiske utviklingen i EU for 2015-17. Hovedbildet er omtrent som i vårprognosen fra mai.

Den økonomiske oppgangen, som startet i 2014, ventes i euroområdet å ta seg opp til 1,6 pst. i år, 1,8 neste år og 1,9 pst. i 2017. Sammenlignet med vårprognosen er 2015 oppjustert med 0,1 prosentpoeng med en tilsvarende nedjustering i 2016. 2017-anslag gis for første gang. Privat konsum er fortsatt den viktigste drivkraften for BNP-veksten, men investeringene ventes å bidra i økende grad. Lave oljepriser, lav euro-kurs, ekspansiv pengepolitikk og om lag nøytral finanspolitikk er de viktigste faktorene bak det moderate oppsvinget. Anslagene for euroområdet er 0,1 og 0,2 pst. høyere enn IMF's siste anslag for hhv. 2015 og 2016. BNP-veksten i EU samlet anslås til 1,9 pst. i 2015, 2,0 pst. i 2016 og 2,1 pst. i 2017. Det er lagt til grunn en oljepris (Brent) på hhv. 54,8, 54,2 og 58,8 USD/fat.

Gjenværende møter under Luxembourgs formannskap høsten 2015:

November

- 9.** Møte i Eurogruppen
- 10.** Møte i ECOFIN og fellesmøte med EFTA

Desember

- 7.** Møte i Eurogruppen
- 8.** Møte i ECOFIN
- 17. -18.** Møte i Det europeiske råd

Under presentasjonen av de nye anslagene fremhevet visepresident Dombrovskis som oppmuntrende at euroområdet har vist seg motstandsdyktig mot fallet i verdenshandelen.

Arbeidsmarkedet i euroområdet ventes fortsatt å utvikle seg relativt svakt – med en nedgang i arbeidsledigheten som andel av arbeidsstyrken på kun 1¼ prosentpoeng fra toppen i 2013 til 2017. Ledigheten ventes å ligge over 10 pst. i hele anslagsperioden.

Som følge av lave oljepriser ventes inflasjonen (KPI) i euroområdet å falle til 0,1 pst. i 2015, for så å øke gradvis til 1½ pst. i 2017 i takt med at oljeprisen flater ut og deretter øker.

Det offentlige budsjettunderskuddet i euroområdet har blitt betydelig redusert fra toppen i 2009 med 6,3 pst. av BNP til 2,6 pst. i 2014. Kommisjonen legger til grunn at underskuddet avtar ytterligere via 2,0 pst. i år og gradvis til 1,5 pst. av BNP til 2017. Den offentlige gjelden som andel av BNP ventes å ha nådd toppen i 2014 med 94,5 pst. av BNP før gradvis reduksjon til 91,3 pst. av BNP i 2017.

Usikkerheten i anslagene er på nedsiden - i første rekke som følge av eksterne forhold.

Euroområdet. Anslag over økonomiske hovedstørrelser. Prosentvis endring pr. år

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
BNP-vekst	1,6	-0,9	-0,3	0,9	1,6	1,8	1,9
Arbeidsledighet (pst. av arbeidsstyrken)	10,1	11,4	12,0	11,6	11,0	10,6	10,3
Inflasjon (harmonisert KPI)	2,7	2,5	1,3	0,4	0,1	1,0	1,6
Offentlig budsjettbalanse (pst. av BNP)	-4,2	-3,7	-3,0	-2,6	-2,0	-1,8	1,5
Memo: BNP-vekst EU28	1,8	-0,5	0,2	1,4	1,9	2,0	2,1
Global BNP-vekst	4,2	3,4	3,3	3,4	3,1	3,5	3,7

Kilde: Europakommisjonen

Nærmere om anslagene

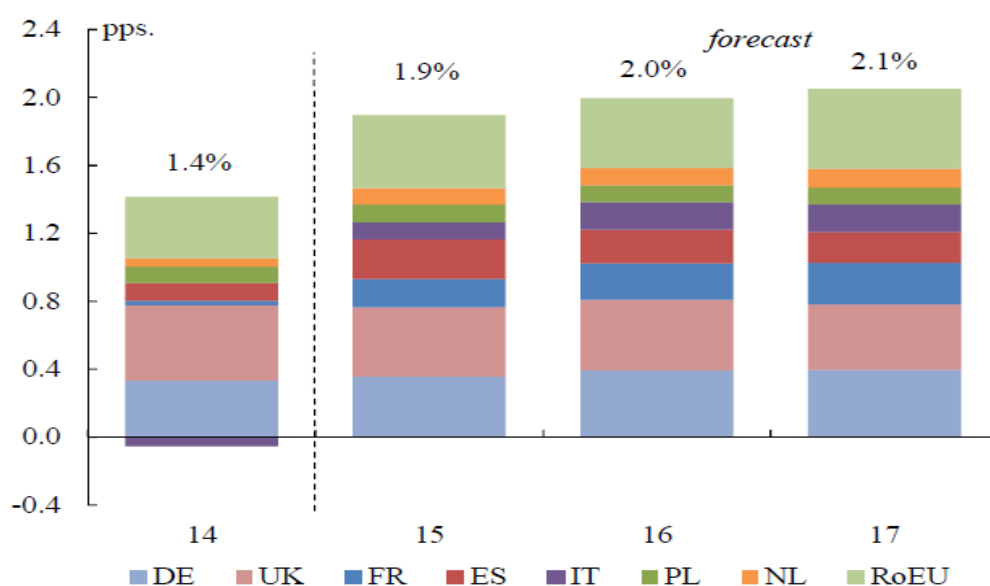
Det moderate økonomiske oppsvinget i euroområdet fortsetter i år og de to neste årene. Selv om oppgangen er svak, har den så langt vist seg å være motstandsdyktig mot svakere utvikling i Kina og andre fremvoksende økonomier. Lave energipriser, svekket euro, ECBs lave renter og kvantitative lettelsener samt om lag nøytral finanspolitikk er de viktigste drivkreftene for veksten. Økte disponible inntekter og bedring i arbeidsmarkedene vil bidra til at privat konsum fortsetter å være vekstmotoren. I enkelte land vil imidlertid fortsatt høy husholdningsgjeld dempe konsumet. Investeringene ventes gradvis å øke som følge av gunstige finansieringsbetingelser, økt fortjeneste og innenlandsk etterspørsel. De ekstraordinære pengepolitiske tiltakene har bidratt til å redusere fragmenteringen i finansmarkedet og dermed redusere forskjellene mellom land. Etter hvert vil også Junckers investeringsplan på minst 315 milliarder euro og strukturreformer kunne bidra positivt.

Det er jevnt over små endringer fra vårprognosen for de fleste land. Blant de større landene er Tyskland, Frankrike og Storbritannia noe nedjustert, mens Italia, Spania, Polen, Nederland og Sverige er oppjustert.

Utviklingen i de største eurolandene er ulik. Tyskland ventes å vokse så vidt raskere enn gjennomsnittet for euroområdet i 2015 og 2016 og likt i 2017, mens Frankrike ligger godt under. Italia anslås å få positiv utvikling i hele anslagsperioden etter tre forutgående år med fall i BNP. De tidligere kriselandene Spania og særlig Irland (6 pst. i år og 4,5 pst. neste år) ventes – sammen med en rekke mindre euroland – å ha vekstrater på godt over gjennomsnittet for euroområdet. For Hellas derimot venter Kommisjonen et fall i BNP både i år og neste år. Anslagene var klart mer optimistiske i vårprognosen. I Finland ventes veksten å være positiv i hele perioden, men fortsatt blant de aller svakeste i EU.

Polen og Romania – med vekst i BNP på 3½-4 pst. i anslagsperioden – vokser aller raskest blant landene utenfor euroområdet. Kommisjonen venter også solid vekst i Sverige og Tsjekkia med gjennomsnittlig om lag 3 pst. for 2015-17. I Storbritannia avtar veksten noe de neste par årene fra 2½ pst. i år. Dette innebærer at landets rolle som den viktigste vekstmotoren i EU gradvis utlignes av Tyskland utover i anslagsperioden, jf. figuren nedenfor.

Graph I.25: EU real GDP growth, contributions by Member States

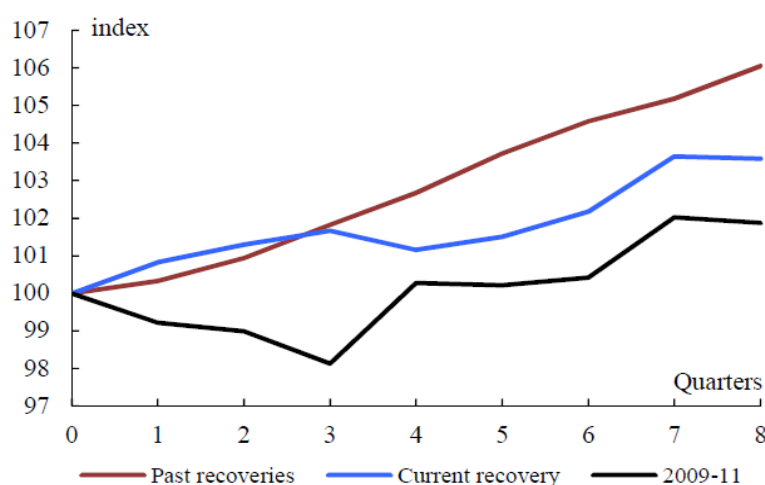
Kilde: Europakommisjonen

Enkelte land vil kunne få en positiv virkning av økt *immigrasjon*. I første omgang vil dette skje i form av økt offentlig konsum. Etter hvert vil immigrantene delta i arbeidsmarkedet og dermed delta i økonomiske aktiviteter. Det økonomiske bidraget på sikt vil i første rekke avhenge av ferdighetene og deltakelsen i arbeidslivet. Se side 8.

BNP-veksten i EU28 er gjennomgående $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{2}$ prosentpoeng raskere enn i euroområdet. I hovedsak er det dermed euroområdet som har slitt med å skape vekst etter finanskrisen i 2008-09. «Rest-EU» anslås å ha årlige vekstrater på $2\frac{1}{2}$ - $2\frac{3}{4}$ pst. per år i perioden 2014-17.

Den nåværende oppgangen i euroområdet har vært den svakeste i etterkrigstiden og skiller seg også klart fra oppsvinget etter finanskrisen i de fleste andre deler av verden. Figuren nedenfor sammenligner de to siste oppsvingene i euroområdet med det historiske gjennomsnittet.

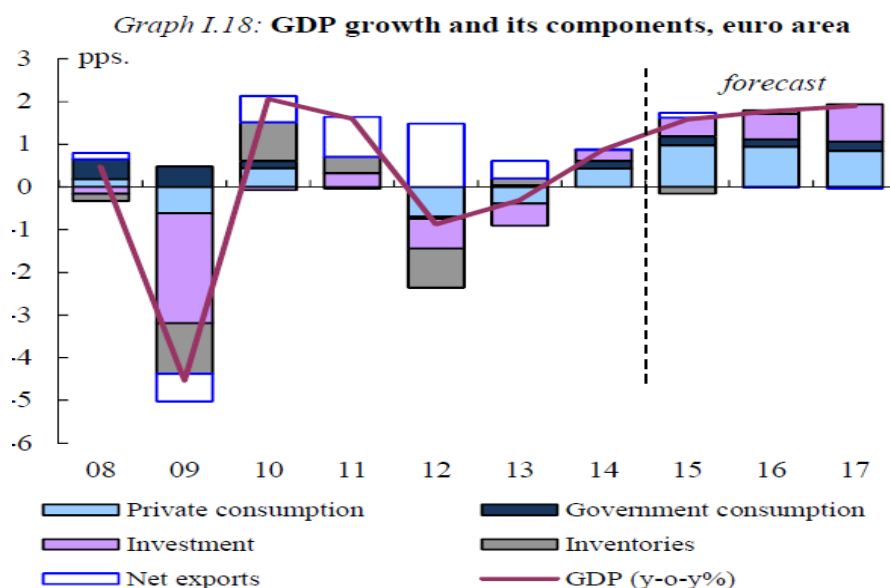
Graph I.26: Comparison of past and current recoveries
- Total investment, euro area

Note: Past recoveries included are those from the mid-1970s, early-1980s and early-1990s.

Kilde: Europakommisjonen

Den innenlandske etterspørselen, både privat forbruk og særlig investeringene, bidro klart negativt til BNP-veksten under nedturen i 2012-13, mens utenrikshandelen var eneste positive element. Den ekspansive pengepolitikken, lavere oljepris og svakere euro har bidratt til at i første omgang privat konsum, men etter hvert også investeringer, vil gi de største bidragene til oppgangen i perioden 2015-2017. Utenriksbalansen ventes ikke å bidra til den økonomiske veksten til tross for svakere euro. Se figuren nedenfor.

Kilde: Europakommisjonen

Risikoen i anslagene for den økonomiske utviklingen anses nå å være på nedsiden som følge av at veksten i fremvoksende økonomier kan bli svakere enn lagt til grunn. Dette kan skje som et resultat av en ventet normalisering av pengepolitikken i USA, som også kan være en utløsende faktor for finansiell uro. Særlig vil en «hard landing» i Kina kunne få betydelige konsekvenser. I tillegg er den geopolitiske risikoen fortsatt høy. Internt i EU er det usikkerhet knyttet til håndteringen av migrasjonskrisen, usikkerhet om fortsatt britisk EU-medlemskap og risiko for en ny Hellas-krise. Tilstrømmingen av flyktninger kan også bidra til redusert konsum som følge av frykt i lokalbefolkningen for egne arbeidsplasser. Som positive risikomomenter nevnes blant annet at verdensøkonomien og handelen kan utvikle seg sterkere enn ventet når den tar seg opp igjen, samt muligheten for at virkningen av reformer og Juncker-kommisjonens investeringsplan kan bli sterkere enn ventet.

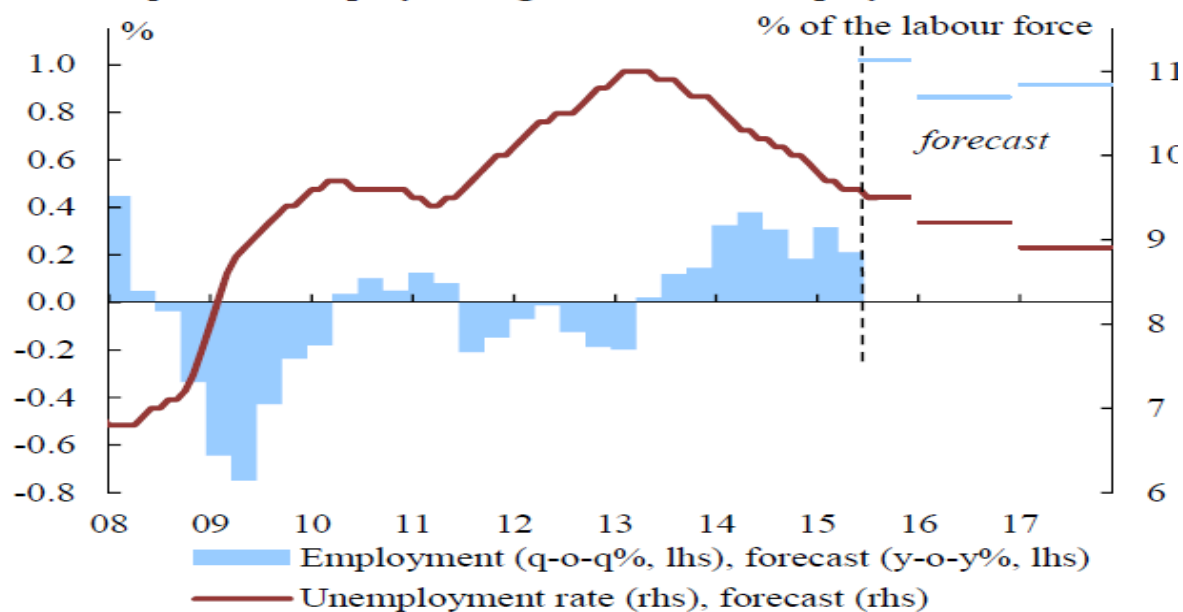
Utviklingen i arbeidsmarkedet i euroområdet er svak. Arbeidsledigheten ventes å falle gradvis fra en topp i 2013 på 12 pst. via 11 pst. i år og 10,3 pst. i 2017. I EU samlet ligger ledigheten om lag 1½ pst. lavere. Her ventes den å komme ned i 8,9 pst. i 2017, som er laveste nivå siden 2009. Se figur nedenfor. Det er likevel langt igjen til den laveste målingen før finanskrisen på under 7 pst. Tyskland (stigende fra 4,7 pst. i år til 5,2 pst. i 2017) og Tsjekkia har lavest ledighet med gjennomsnittlig 5 pst. i anslagsperioden, mens Storbritannia og rekke mindre land ligger på mellom 5 og 6 pst. I den andre enden av skalaen ligger Hellas med rundt 25 pst. og Spania, som kommer under 20 pst. i 2017.

Sysselsettingsveksten i euroområdet ventes å ta seg gradvis opp fra ½ pst. i 2014 til om lag 1 pst. i anslagsperioden 2015-17. En tilsvarende utvikling fremover anslås for EU samlet. Veksten i sysselsettingen ventes å være særlig sterk i Spania, Luxembourg, Malta og Irland.

Sysselsettingsraten – sysselsatte som andel av befolkningen i arbeidsdyktig alder – er gradvis økende og ventes å nå 60 pst. i både EU28 og euroområdet i 2017.

Nedenstående figur viser utviklingen i sysselsettingen og arbeidsledigheten i EU.

Graph I.40: Employment growth and unemployment rate, EU

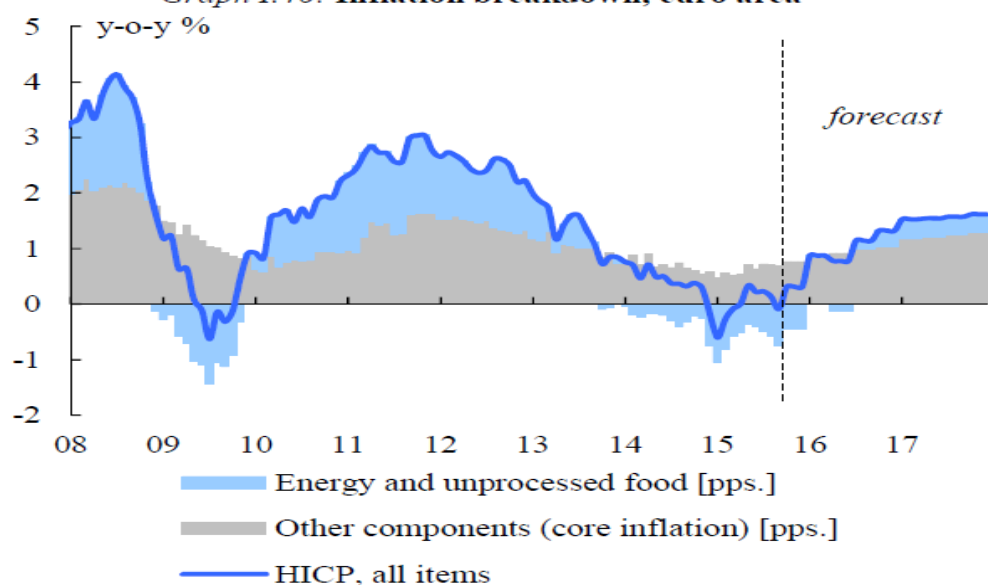
Forecast figures are annual data.

Kilde: Europakommisjonen

Etter at inflasjonen i euroområdet nådde en topp på over 2½ pst. i 2011 og 2012, avtok konsumprisindeksen (fra tilsvarende måned ett år tidligere) markert til -0,6 pst. i januar i år. I hovedsak skyldes dette lavere energipriser, men kjerneinflasjonen avtok også. KPI har deretter stabilisert seg på omtrent null, mens kjerneinflasjonen har steget som følge av økte lønninger og avtakende ledig kapasitet i økonomien. Kommisjonen anslår nå at gjennomsnittlig prisstigning i både euroområdet og EU samlet vil ligge omtrent flat i år, for deretter å øke til 1 pst. i 2016 og 1½ pst. i 2017. ECBs inflasjonsmål er i underkant av 2 pst.

Nedenstående figur viser utviklingen i inflasjonskomponentene.

Graph I.46: Inflation breakdown, euro area

Kilde: Europakommisjonen

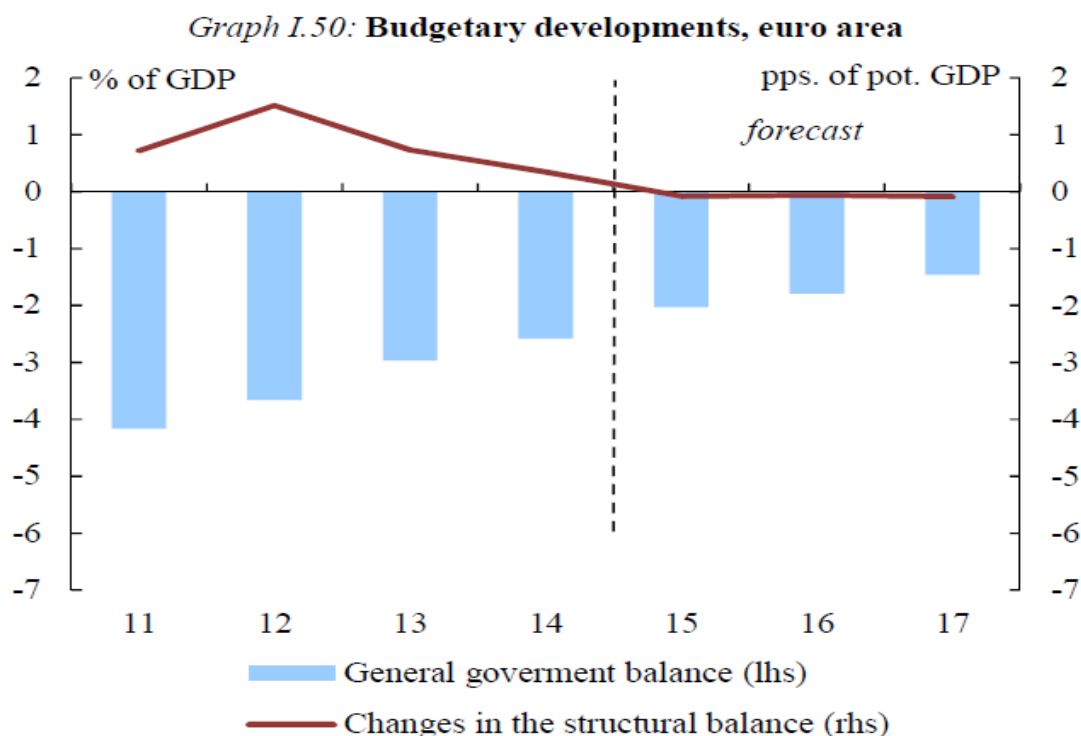
Det offentlige budsjettunderskuddet i euroområdet er betydelig redusert fra toppen i 2009 med 6,3 pst. av BNP til 2,6 pst. i 2014. Kommisjonen legger til grunn at underskuddet avtar ytterligere – om enn i noe svakere takt enn de siste årene – til 1,5 pst. av BNP til 2017. EU samlet har de siste årene hatt et noe høyere underskudd, men forskjellen avtar markert gjennom perioden.

13 land hadde fortsatt underskudd på mer enn Stabilitets- og vekstpaktens grense på 3 pst. av BNP i 2014. Antallet ventes halvert til 2015, for så å komme ned i tre i 2017. Frankrike og Kroatia er de eneste landene som vil overskride terskelverdien i hele anslagsperioden, mens Spania og Hellas ventes å komme under i 2017. Frankrike og Spania, som begge er underlagt Stabilitets- og vekstpaktens underskuddprosedyre, må bringe underskuddet under 3 pst. av BNP i hhv. 2016 og 2017. Kommisjonen vil gi sine anbefalinger om videre oppfølging av de to landene senere i november. Tyskland, Estland og Luxembourg ventes å ha budsjettoverskudd i hele anslagsperioden.

Det strukturelle budsjettunderskuddet, som korrigerer for konjunktursvingninger, engangstiltak og andre forbigående forhold, ble redusert fra om lag 5 pst. av BNP i 2009 til 1 pst. i 2014. Kommisjonen ventet nå en svak økning av det strukturelle underskuddet igjen til 1,2 pst. av BNP i 2017. I EU samlet ventes dette underskuddet å avta gradvis fra 1,8 pst. av BNP i år til 1,5 pst. i 2017.

Målt ved det strukturelle budsjettunderskuddet ventes finanspolitikken således å være svakt ekspansiv i euroområdet og svakt kontraktiv i EU samlet – i første rekke som følge av markert innstramming i Storbritannia.

Utviklingen i budsjettunderskuddet og endringer i den strukturelle budsjettbalansen i euroområdet er vist i figuren nedenfor.

Kilde: Europakommisjonen

Den offentlige gjelden i euroområdet anslås å ha nådd toppen med 94,5 pst. av BNP i 2014. I 2015 ventes en reduksjon til 94,0 pst. før en noe større nedgang til 92,9 og 91,3 pst. av BNP i hhv. 2016 og 2017. I EU samlet har gjeldsnivået en tilsvarende utvikling på et nivå som er om lag 6 pst. av BNP

lavere. Hellas ventes å nå en statsgjeld på 200 pst. av BNP i 2016 før den begynner å falle igjen. I Italia og Portugal, som har offentlig gjeld på om lag 130 pst. av BNP, ventes også å redusere denne i perioden. I den andre enden ligger Estland med 10 pst. av BNP, som sammen med syv andre land i Sentral- og Øst-Europa oppfyller Stabilitetspaktens gjeldsgrense på maksimalt 60 pst. av BNP. De nordiske landene og Luxembourg var også under denne grensen i 2014, men Finland vil overskride i anslagsperioden 2015-17. Alle de øvrige 16 EU-landene har gjeld på over 60 pst. av BNP i hele perioden.

Kommisjonen har i en boks presentert en første vurdering av de økonomiske konsekvensene av den økte migrasjonsstrømmen til EU. Det presiseres at modellberegningene er meget foreløpige og basert på usikre forutsetninger.

Beregningene er basert på en forutsetning om at til sammen 3 millioner (1 mill. i år, 1,5 mill. neste år og 0,5 mill. i 2017) personer ankommer i løpet av 2015-17. Dette svarer til en økning i befolkningen på 0,4 pst. når man tar hensyn til at en del asylsøkere ikke vil kvalifisere for internasjonal beskyttelse.

På kort sikt vil virkningen i hovedsak komme i form av økt offentlig konsum. For *transittlandene* vil kostnadene i hovedsak være knyttet til redningsaksjoner og grensebeskyttelse, samt kortsiktig matforsyning, helsestell mv. For de mest berørte av disse kan budsjettbalansen forverres med opp mot 0,2 pst. av BNP i 2015 for så i hovedsak å stabilisere seg neste år.

For de *endelige mottakslandene* vil det i tillegg påløpe offentlige utgifter i form av boliger, utdanning og opplæring (herunder språk). I disse landene vil immigrantene også kunne sysselsettes og dermed delta i den økonomiske aktiviteten. Virkningene kan bli større over tid som følge av at asylbehandling, integrering, opplæring mv. tar tid. På sikt vil integreringen i arbeidsmarkedet bety mest for konsekvensene av økt migrasjonsstrøm. I Sverige, som mottar flest asylsøker i forhold til egen befolkning, vil budsjettbalansen kunne forverres med nær ½ pst. av BNP i 2015. I øvrige land er det snakk om maksimalt 0,2 pst. av BNP.

I omtalen understrekes at man kjenner lite til flyktingenes utdanningsnivå og sysselsettingsevne. Det er gjort modellberegninger (på Kommisjonens QUEST-modell) under to ulike forutsetninger for utdanning: 1) at immigrantene har et utdanningsnivå på nivå med befolkning for øvrig, og 2) lav utdanning. Basert på den første forutsetningen vil samlet BNP i EU øke med 0,1 pst. av BNP i år, stigende til ¼ pst. i perioden 2017-20. Virkningen på samlet budsjettbalanse vil være ubetydelig – først svakt negativt, så svakt positivt. Under forutsetning av lavt utdanningsnivå blant immigrantene vil BNP-veksten øke med i underkant av 0,2 pst. av BNP i perioden 2017-20. Budsjettbalansen blir på det meste svekket med opp mot 0,1 pst. av BNP i 2017 før virkningen gradvis går mot null i 2020.

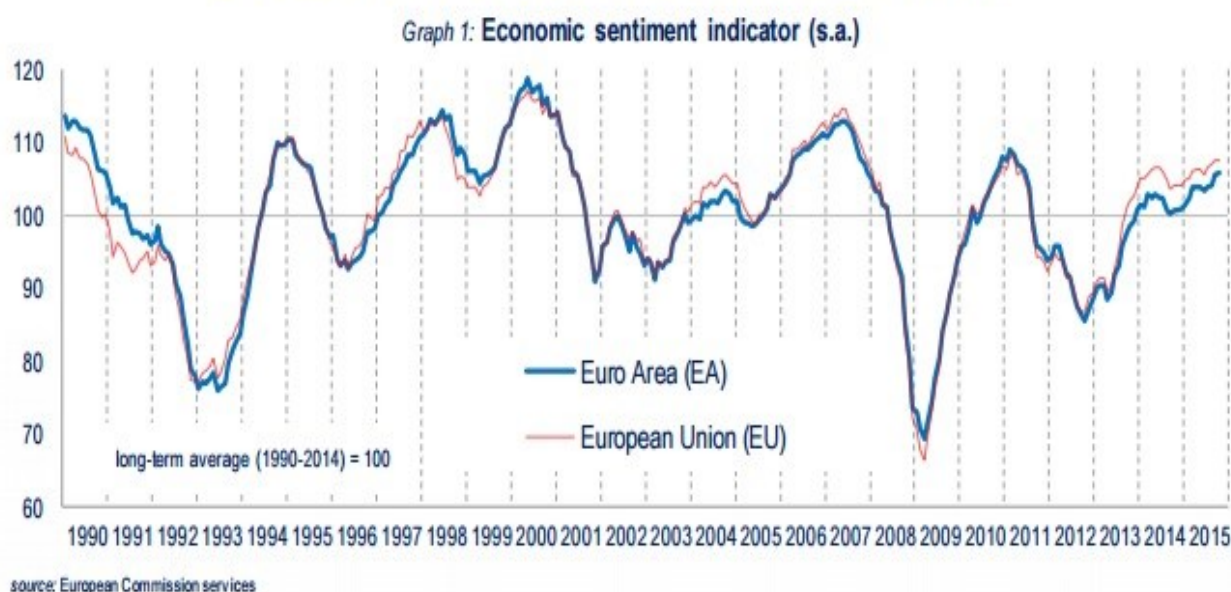
Det er gjort tilsvarende beregninger for Tyskland, som mottar et stort antall flyktinger. Her ventes den positive virkningen på BNP å øke gradvis til opp mot ¾ pst. i 2020 i det optimistiske scenariet, mens forverringen på budsjettbalansen ventes å falle fra ¼ pst. i 2016 til nær null i 2020. Under forutsetning av lav utdanning øker BNP på det meste med opp mot ½ prosentpoeng, mens budsjettbalansen forverres med ¼ pst. av BNP i de neste tre årene før virkningen avtar mot 2020.

ØKONOMISK STATISTIKK

Tillit blant bedrifter og forbrukere

Kommisjonens [brede tillitsindikator](#) (Economic Sentiment Indicator – ESI) var i oktober om lag uendret fra september, etter stigning i de tre forutgående månedene. Tilliten i EU samlet er nå 7,5 pst. over gjennomsnittet for de siste 25 årene, mens euroområdet ligger ca. 6 pst. over. Tillitsøkninger i detaljhandelen og bygg- og anleggsbransjen motsvares av lavere tillit i tjenestesektoren og blant forbrukere. Blant de større landene er det størst forandringer i Storbritannia (-2,4 poeng), Polen (+1,0) og Frankrike (+1,6).

BUSINESS AND CONSUMER SURVEY RESULTS

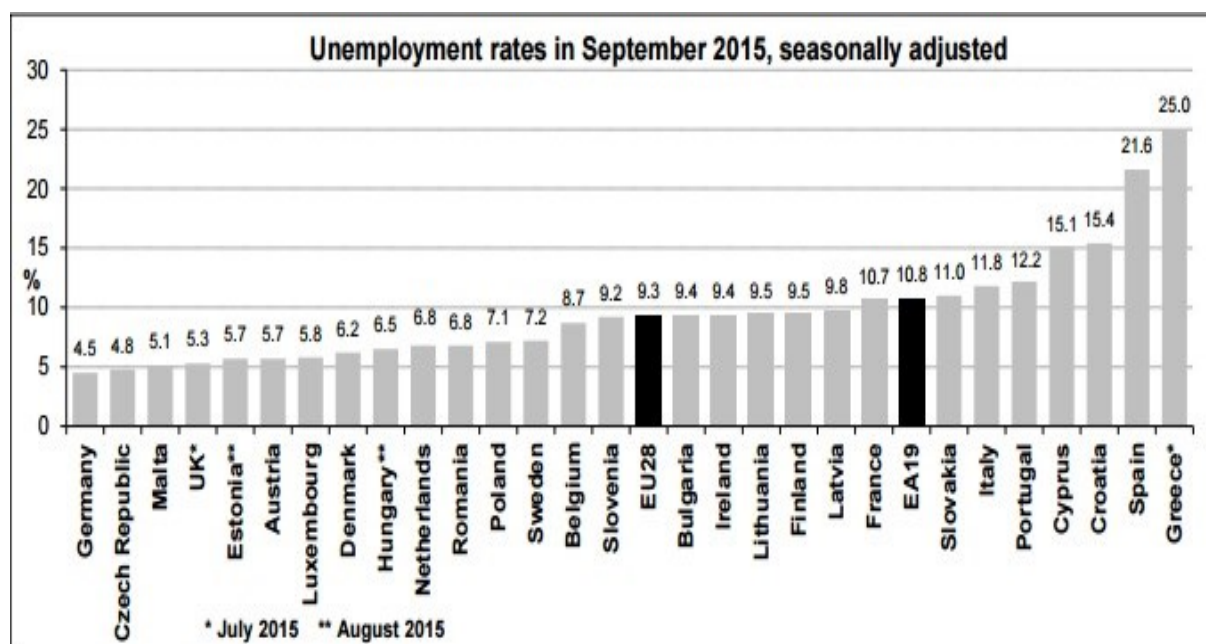
Kilde: Europakommisjonen

Arbeidsledigheten

I [september](#) var den sesongjusterte arbeidsledigheten i euroområdet 10,8 pst. – ned fra 10,9 pst. i august. Dette er det laveste nivået siden januar 2012. Sammenlignet med september 2014 har arbeidsledigheten sunket med 0,7 prosentpoeng. For EU samlet var nivået 9,3 pst. – ned fra 9,4 pst. i august og 10,1 pst. i september 2014. Dette er den laveste målingen siden september 2009.

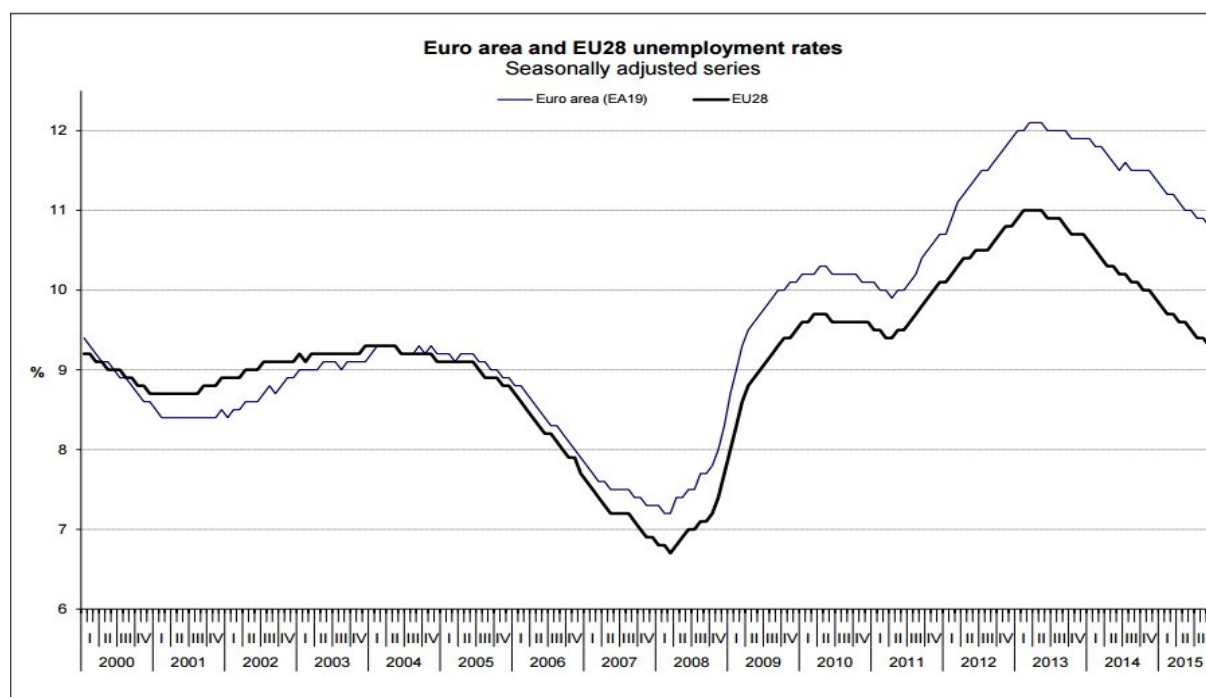
Den siste tolv månedersperioden har arbeidsledigheten i EU28 sunket med 1,8 millioner personer, herav 1,2 millioner i eurosonen. Ifølge Eurostat var det i september fortsatt 22,6 millioner arbeidsledige i hele EU.

Arbeidsledigheten er lavest i Tyskland med 4,5 pst., fulgt av Tsjekkia med 4,8 og Malta med 5,1 pst. Hellas og Spania ligger fortsatt høyest med henholdsvis 25,0 (juli) og 21,6 pst. Sammenlignet med situasjonen for ett år siden har arbeidsledigheten falt i 23 land, økt i fire land og holdt seg stabil i ett. Den største reduksjonen det siste året er registrert i Spania (fra 24,0 til 21,6 pst.), Estland (fra 8,0 til 5,7 pst. august-august), Bulgaria (fra 11,3 til 9,4 pst.) og Slovakia (fra 12,9 til 11,0 pst.). Størst økning er registrert i Finland (fra 8,9 til 9,5 pst.) og Frankrike (fra 10,4 til 10,7 pst.).

Kilde: Eurostat

Ungdomsledigheten går – i likhet med den generelle arbeidsledigheten – nedover, men er fremdeles høy i EU (ned fra 21,8 pst. i september i fjor til 20,1 pst. nå). Nivået er enda høyere i euroområdet (22,1 pst., ned fra 23,4 pst. for ett år siden). Tyskland ligger klart lavest med 7,0 pst. I motsatt ende ligger Italia, Kroatia, Spania og Hellas med 40-50 pst.

Kilde: Eurostat

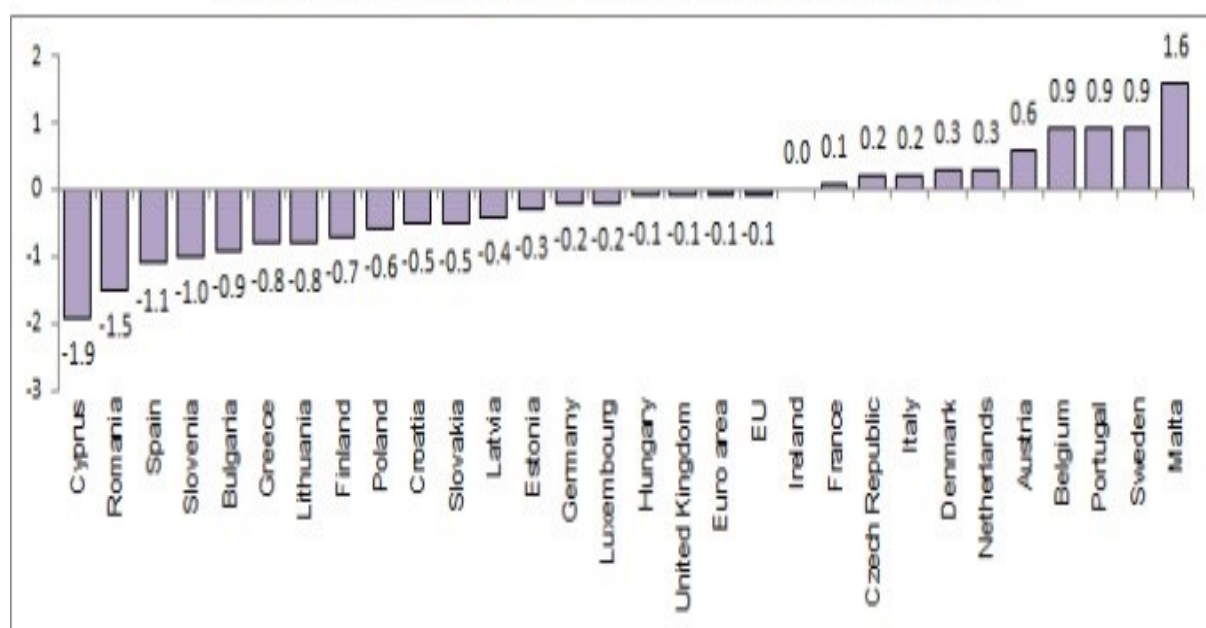
Tallene for ungdomsledighet er målt på tradisjonell måte. Et bedre bilde av den faktiske arbeidsledigheten blant ungdom fås ved å bruke den såkalte NEET-raten (verken i arbeid eller under utdanning eller opplæring). Målt ved denne indikatoren er nivået klart lavere.

Prisstigningen

Prisstigningen (KPI – konsumprisindeksen) falt i [september](#) til -0,1 pst. i både euroområdet og EU28. 17 land hadde negativ prisvekst.

Energiprisene trekker inflasjonen klart ned. I et tidligestimat for [oktober](#) var KPI utenom energi i euroområdet 1,1 pst. – opp fra 1,0 pst. i september. Samtidig var KPI kommet tilbake til null.

Annual inflation rates (%) in September 2015, in ascending order

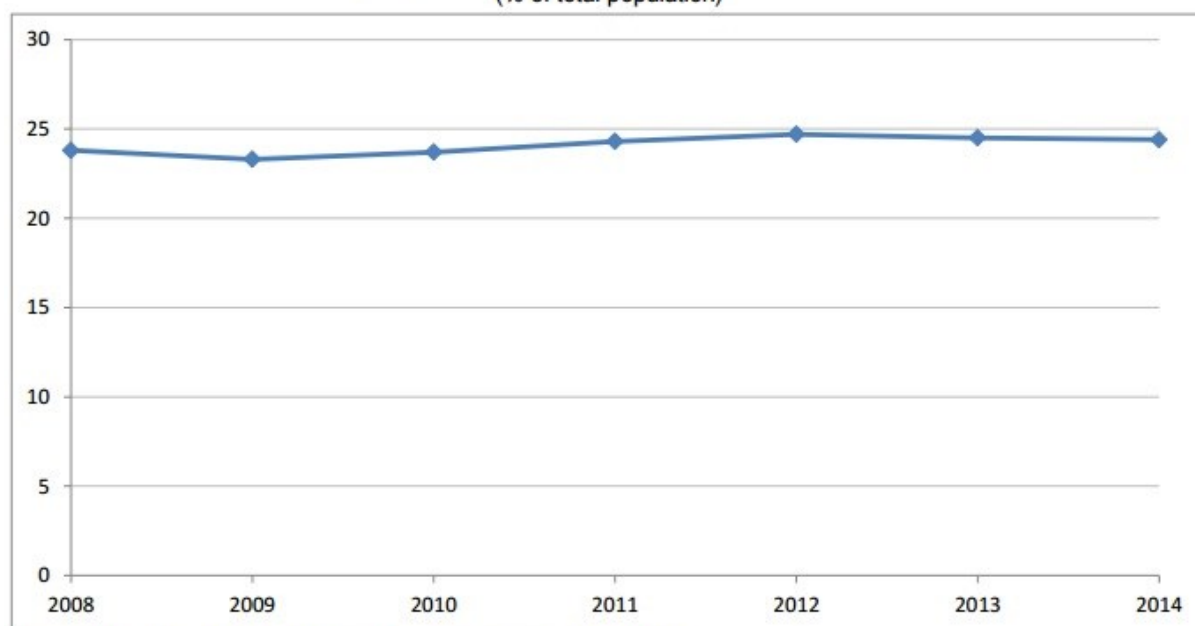
Kilde: Eurostat

Fattigdom og sosial eksklusjon

[Nesten én av fire innbyggere](#) (24,4 pst.) i EU28 risikerte i 2014 fattigdom eller sosial eksklusjon. Dette tilsvarer 122 millioner mennesker. Andelen har vært relativt stabil de siste årene, men ligger noe høyere enn referanseåret 2008 (23,8 pst.). Reduksjon i antallet mennesker som risikerer fattigdom eller sosial eksklusjon er ett av hovedmålene i Europa 2020-strategien.

At en person risikerer fattigdom eller sosial eksklusjon innebærer at den 1) risikerer å havne i fattigdom etter sosiale stønader (inntektsfattigdom), 2) har alvorlige materielle mangler eller 3) bor i et hjem med veldig lav arbeidsintensitet.

At risk of poverty or social exclusion rate in the EU, 2008-2014
(% of total population)

EU aggregate: 2008 and 2009 data exclude Croatia. 2014 data include estimates.

Kilde: Eurostat

Blant EU-landene er andelen høyest i Romania og Bulgaria (40 pst.) og Hellas (36 pst.). Den er lavest i Tsjekkia (14,8 pst.), Sverige (16,9 pst.) og Nederland (17,1 pst.). Den største økningen siden 2008 er i Hellas (+7,9 prosentpoeng fra 28,1 til 36,0), mens den største reduksjonen har funnet sted i Polen (-5,8 prosentpoeng fra 30,5 til 24,7).

Norge var blant landene med lavest risiko for fattigdom eller sosial eksklusjon i 2008. 2014-tall foreligger ikke for Norge og Island (som lå aller lavest i 2008).

Det er også gitt oversikt for enkeltindikatorene. Risikoen for inntektsfattigdom (disponibel inntekt under den nasjonale grensen for fattigdomsrisko) var i 2014 størst i Romania (25,4 pst.) og Spania, Hellas og Bulgaria (alle om lag 22 pst.). Også her lå Tsjekkia lavest med 9,7 pst., fulgt av Nederland med 11,6 pst. og Danmark med 11,9 pst.

STYRKING AV DET ØKONOMISKE SAMARBEIDET I EURO-OMRÅDET (ØMU) – KOMMISSJONENS FØRSTE PAKKE MED FORSLAG

Innledning

Kommisjonspresidenten la i samarbeid med presidentene i Det europeiske råd/eurotoppmøter, Den europeiske sentralbanken, Europaparlamentet og Eurogruppen 22. juni 2015 frem rapporten [«Completing Europe's Economic and Monetary Union»](#). I rapporten skisseres en rekke forslag til tiltak for å styrke eurosamarbeidet. Dette skal gjøres i to faser:

- I perioden 1.7.2015-30.6.2017 skal styrkingen skje ved å bruke gjeldende traktater og instrumenter til å styrke konkurranseevnen og den strukturelle konvergensen, samt å få på plass ansvarlig finanspolitikk, fullføre «finansmarkedsunionen», fremme demokratisk ansvarlighet og etablere en felles eksternt representasjon for euroområdet.
- Målsettingen for perioden 30.6.2017-2025 er at ØMU-arkitekturen skal ferdigstilles. Dette innebærer blant annet bindende målsetting om økonomisk konvergens mellom land, etablering av en makroøkonomisk stabiliseringsfunksjon for euroområdet samt etablere et eurofinansdepartement.

Når alle tiltakene er gjennomført innen 2025, vil en «dyp og ekte» ØMU utgjøre et stabilt og velstående område med en felles valuta, som er attraktivt for andre EU-medlemsland som er rede til å delta.

Kommisjonens forslag 21. oktober 2015

Kommisjonen la 21. oktober frem den første pakken med forslag. Disse omfatter

- 1) Euroområdets eksterne representasjon,
- 2) Tiltak for å skape en finansmarkedsunion,
- 3) Et mer moderne europeisk semester (planleggingssyklus for samordning av politikk),
- 4) Forsterke styringen av den økonomiske politikken.

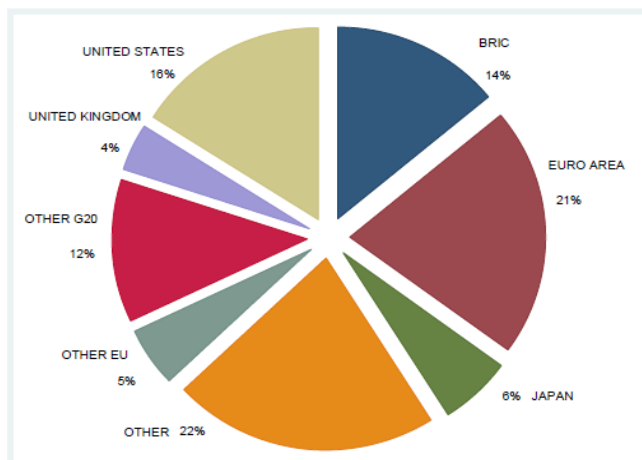
Euroområdets eksterne representasjon

Det internasjonale valutafondet (IMF) er et sentralt organ for global økonomisk og finansiell stabilitet gjennom sin globale overvåking og ulike låne- og stabiliseringsprogram. Øverste organ er guvernørrådet, og den viktigste komiteen er IMFC (the Monetary and Financial Committee). Disse møtes 1-2 ganger i året. Et styre (Executive Board) har ansvaret for den daglige driften av organisasjonen. Både IMFC og styret har 24 representanter på vegne av 24 valgkretser, som til sammen representerer institusjonens 188 medlemsland.

Euroområdet har en samlet eierandel og stemmevekt i IMF på 23 pst. Nest største eier er USA med 17,7 pst. Mens USA utøver sin innflytelse gjennom én representasjon, er euroområdets spredd på åtte forskjellige valgkretser. Tyskland og Frankrike er faste medlemmer, mens resten av eurolandene (fra ett til fire land) er med i blandede valgkretser. En slik organisering medfører at euroområdet ikke taler med én stemme.

Dersom kvotereformen fra 2010 gjennomføres, vil euroområdet andel falle til 21 pst. Nedenstående diagram viser fordelingen basert på 2010-reformen.

Figure 1: Overall euro area voting share in the IMF compared to other Members

Source: Giovannini, Valiante (2012) from IMF.

Note: after full implementation of 2010 quota reform.

For å styrke euroområdet innflytelse i IMF tilrår Kommisjonen en sterkere samordning i euroområdet. Det er utarbeidet en kjøreplan for gradvis opptrapping av euroområdet felles representasjon fra dagens observatørstatus til fullt euromedlemskap fra 2025.

Det endelige målet er at euroområdet skal ha en enhetlig representasjon med ett sete i alle IMF-organer. Konkret innebærer dette at fra 2025 skal Eurogruppens formann representere euroområdet på ministernivå. I styret vil euroområdet bli representert av styremedlemmet fra en eurovalgkrets etter at det er etablert én eller flere rene eurovalgkretser.

I mellomtiden skal det søkes formalisert at et av styremedlemmet fra et euroland også representerer euroområdet interesser. Denne rolle skal vedkommende ha i 2 ½ år. Kommisjonen og Den europeiske sentralbanken skal også kunne delta i styremøtene og holde innlegg dersom dette er hensiktsmessig.

Det skal videre forhandles med IMF med sikte på at euroområdet i mellomperioden skal bli representert i IMFC ved Eurogruppens formann, ECB og Kommisjonen med talerett dersom det er hensiktsmessig.

I overgangsfasen frem til 2025 skal medlemslandene i eurosone omgruppere valgkretsene for å etablere én eller flere valgkretser bestående av bare euroland.

I Kommisjonens forslag til en rådsbeslutning er det også bestemmelser om hvordan den konkrete samordningen i euroområdet skal skje. I saker som gjelder hele EU skal det være en nær samordning med ikke-euroland.

Tiltak for å skape en finansmarkedsunion

Fullføringen av bank- og kapitalmarkedsunionen er viktige biter i arbeidet med å etablere en tettere ØMU.

Kommisjonen understreker betydningen av å etablere et klart skille mellom medlemslandenes offentlige budsjetter og bankenes finanser. Selv om det er gjort fremskritt for å lage et slikt skille, er det

fortsatt en altfor stor gjensidig binding. For å gjennomføre bankunionen fullt ut må medlemslandene gjennomføre det regelverk som allerede er vedtatt på EU-nivå.

I Kommisjonens meddelelse av 21. oktober understrekes at den vil bruke sine fullmakter iht. EU-traktaten for å få medlemsland til å gjennomføre vedtatt regelverk i nasjonal lovgivning. Dette gjelder krisehåndteringsdirektivet for banker (BRRD) med gjennomføringsfrist 1.1.2015 og innskuddsgarantidirektivet med gjennomføringsfrist 3.7.2015, samt den mellomstatlige avtalen (IGA) for å etablere den felles krisehåndteringsmekanismen (SRM) og det felles krisehåndteringsfondet (SRF) med gjennomføringsfrist 30.11.2015. Selv om fristene har utgått for lengst, er det per 19.10. fortsatt mange medlemsland som ikke fullt ut har implementert direktivene: BRRD 12 av 28 medlemsland, innskuddsgarantidirektivet 18 av 28 land og IGA 13 av 19 euroland.

Kommisjonen oppfordrer også til at deltakerne i SRF raskt finner frem til en midlertidig finansiering (brofinansiering) som sikrer at SRM har tilstrekkelige finansielle ressurser mens SRF fysisk bygges opp ved innbetalinger fra bankene. I tillegg må medlemslandene raskt bli enige om en felles bremsekloss (backstop) for fondet, som er budsjettnøytralt på mellomlang sikt.

For ytterligere å styrke den finansielle stabiliteten må det innføres et felles system for innskuddsgaranti. I sin tale om Unionens tilstand i september annonserte Kommisjonspresident Juncker at Kommisjonen innen årets utgang vil legge frem et lovgivningsforslag om de første skritt i retning av en europeisk innskuddsgarantiordning.

Kommisjonen varslers nå at den i løpet av 2015 vil fremme et forslag om et reassuransesystem som et første skritt mot et felles europeisk innskuddsgarantisystem. Et slikt reassuransesystem – som et supplement til nasjonale innskuddsgarantiordninger – vil under visse betingelser bidra når det kreves utbetalinger fra den nasjonale ordningen. Betingelsene skal være utformet slik at fondets forpliktelser er begrensede og at man unngår «moral hazard» på nasjonalt nivå. Samtidig skal det reflektere det faktum at nasjonale fond gradvis bygges opp slik at ulike utgangspunkter utlignes. Deltakelse i det europeiske innskuddsgarantisystemet skal være pliktig for euroland og åpen for andre EU-land som er villige til å delta i bankunionen.

Modernisering av det europeiske semester

Det europeiske semesteret (planleggingssyklusen for samordning av den økonomiske politikken i EU) er blitt mer strømlinjeformet i 2015. Blant annet ble landrapportene (analysene) presentert langt tidligere (februar) enn året før for å fremme en reell dialog med medlemslandene før utkastet til landspesifikke anbefalinger ble presentert i mai. I tillegg ble det gitt færre anbefalinger, som kun dekker hovedutfordringene i den økonomiske politikken.

Kommisjonen vil bygge videre på gjennomførte forbedringer med tillegg av følgende:

- *Bedre integrering mellom euroområdet samlet og nasjonalt nivå.* Som følge av den økende gjensidige avhengigheten og faren for smittevirkninger mellom eurolandene, vil drøftingen og anbefalingene for euroområdet samlet gjennomføres først. På denne måten vil felles utfordringer kunne bli reflektert i eurolandenes nasjonale reform- og stabilitetsprogrammer og deretter i de landspesifikke anbefalingene fra Kommisjonen/Rådet. Konkret vil Kommisjonen som en del av den årlige vekstundersøkelsen, som legges frem i november, legge spesiell vekt på sentrale prioriteringer innen økonomisk politikk mv. for euroområdet. Videre tar Kommisjonen til orde for at Eurogruppen i november har en diskusjon om områdets samlede finanspolitiske innretning samtidig som man gjennomgår hvert enkelt lands budsjettplaner for kommende år.

- *Sterkere vektlegging av sysselsetting og sosial utvikling.* Kommisjonen vil i varslingsrapporten om makroøkonomiske ubalanser i november utvide det eksisterende settet med elleve nøkkelindikatorer med tre nye: aktivitetsrate i arbeidsmarkedet, ungdomsledighet og langtidsledighet. Som ledd i arbeidet med konvergens mot beste praksis innen sysselsetting og sosialpolitikk, vil Kommisjonen utvikle benchmarks med utgangspunkt i komponentene i flexicurity-modellen (et fleksibelt og samtidig inkluderende arbeidsliv). I tillegg vil arbeidslivets parter bli mer involvert i semesteret.
- I meddelelsen fra Kommisjonen omtales også at man i fremtidige stabiliseringsprogrammer vil gjennomføre sosiale konsekvensanalyser, slik det ble gjort i MoU-en for det nye Hellas-programmet.
- *Benchmarking og konvergens mot beste praksis* i arbeidsmarkedet, konkurranseevne, forretningsklima, offentlig administrasjon og enkelte aspekter ved skattepolitikken. Slik benchmarking kan bidra til gjennomføring av strukturreformer. De positive erfaringene fra Eurogruppens gjennomgang av skatt på arbeidskraft vil bli utvidet til benchmarking på andre områder i regi av det europeiske semesteret.
- *Økt vekt på å støtte reformer gjennom EUs fond og tekniske assistanse.* Kommisjonen vil i økende grad bruke EUs struktur- og investeringsfond til å gjennomføre reformer og støtte opp under arbeidet med å oppfylle mottakernes landspesifikke anbefalinger. Kommisjonen skal videre bidra til at effektiviteten i bruken av disse fondene ikke undergraves av usunn makroøkonomisk politikk.

Bedre verktøykassen for økonomisk styring

Rammene for styringen av den økonomiske politikken har de siste årene blitt mer omfattende, men samtidig også mer komplisert. Kommisjonspresident Juncker har forpliktet seg til å gjennomgå de såkalte «two-pack» og «six-pack», som strammet inn regelverket om finanspolitikk og blant annet inkluderte vurderinger av makroøkonomiske ubalanser. I meddelelsen peker Kommisjonen på at siden disse regelverkene er fra hhv. 2011 og 2013, ønsker man å høste mer erfaring med bruken før man eventuelt foreslår endringer.

Kommisjonen foreslår i tråd med rapporten fra de fem EU-presidentene å etablere uavhengige nasjonale konkurranseevneråd og et europeisk finanspolitisk råd.

Konkurranseevnerådene skal ha ansvar for en uavhengig overvåking av resultater og politikk eller reformer på konkurranseevneområdet. Ved opprettelsen av rådene bør det tas hensyn til forskjeller mellom land og fullt ut respektere partene i arbeidslivets rolle. Parallelt med meddelelsen om tettere ØMU-samarbeid fremmet Kommisjonen en rådsanbefaling om å etablere slike konkurranseevneråd i eurolandene, men oppfordrer øvrige EU-land til å opprette tilsvarende institusjon.

Kommentar: Konkurranseevnerådenes mandat er klart dempet ned fra «presidentrapporten», der det fremgikk at disse blant annet skulle gi råd om lønnsdannelsen. Til tross for neddempingen har europeiske fagforeninger kritisert rådernes rolle.

Kommisjonen er i ferd med å opprette *et europeisk finanspolitisk råd*. Dette rådet skal ha følgende funksjoner: 1) evaluere gjennomføringen av EUs finanspolitiske rammer, 2) gi råd om den finanspolitiske innretningen som passer best for euroområdet, 3) samarbeide med de nasjonale finanspolitiske rådene i medlemslandene og 4) gi råd på ad hoc-basis etter anmodning fra formannen.

I tillegg har Kommisjonen tatt til orde for å øke transparensen, strømlinje metodene for å vurdere om Stabilitets- og vekstpakten overholdes mv. Kommisjonen vil for fremtiden presentere en oppdatering av eksterne økonomiske forutsetninger i september som grunnlag for medlemslandenes utkast til budsjettplaner (med frist 15. oktober).

Kommisjonen vil legge økt vekt på prosedyren for makroøkonomiske ubalanser. Dette vil skje gjennom økt samarbeid med medlemslandene, herunder med de nasjonale konkurranseevnerådene (se over), om hvordan landet best skal håndtere ubalansene og få på plass et effektivt overvåkings-system med tidsfrister for å støtte opp under gjennomføringen. Samtidig vil Kommisjonen øke vektleggingen av eurodimensjonen av prosedyren for makroøkonomiske ubalanser. Transparensen i Kommisjonens beslutninger iht. denne prosedyren skal også økes.

AVGJØRELSE FRA KOMMISSJONEN OM STARBUCKS OG FIAT¹

Kommisjonen fattet 21. oktober vedtak i to saker om forhåndsavgjørelser i skattesaker. I begge sakene konkluderte Kommisjonen at det forelå ulovlig offentlig støtte som skulle betales tilbake. Sakene gjelder en forhåndsavgjørelse i Luxembourg til Fiat og en forhåndsavgjørelse i Nederland til Starbucks. Det er all grunn til å tro at vedtakene vil bli påklaget, enten av foretakene eller av statene.

Forhåndsavgjørelser i skattesaker er i utgangspunktet lovlige. Slike avgjørelser kan fjerne risiko for investorer ved å gi trygghet for den skattemessige behandlingen av ulike disposisjoner.

I Starbucks- og Fiat-sakene har imidlertid Kommisjonen kommet til at Luxembourg og Nederland har gitt foretakene selektive skattefordeler. I følge Kommisjonen har kunstige og kompliserte beregningsmetoder redusert selskapenes skattemessige overskudd.

LuxLeaks' etterspill

Kort tid etter at Jean-Claude Juncker tiltrådte som president for Kommisjonen, ble avsløringene av gunstige avtaler mellom luxembourgske skattemyndigheter og multinasjonale selskaper kjent i pressen. Avtalene som gjennomgående innebar en lempelig beskatning, var i stor grad inngått mens Juncker selv var finansminister og statsminister i Luxembourg. Senere er det kommet fram at også andre land har benyttet seg av gunstige forhåndsavgjørelser.

På grunn av sin tidligere rolle i Luxembourg har Juncker hatt behov for å vise muskler mot internasjonal skatteplanlegging. Når temaet har vært skatt, har han ofte snakket om å sikre «fair and efficient taxation» og å stoppe «aggressiv skatteplanlegging». Kommisjonen skal nå arbeide ut fra et prinsipp om at overskudd skal skattlegges i det medlemslandet det opptjenes. Dette framgår bl.a. i Kommisjonens arbeidsprogram for 2016.

Sammen med tilsvarende saker om forhåndsavgjørelser til Amazon og Apple, er sakene om Fiat og Starbucks direkte etterspill av LuxLeaks-avsløringene. Juncker har ved flere anledninger bedyret at han ikke kjente til Luxembourgs praksis med forhåndsavgjørelser mens han var finansminister. For å sikre at statsstøttesakene fikk en uhildet behandling i Kommisjonen, har Juncker gitt konkurranse-kommisær Vestager alle fullmakter og holdt seg i god avstand til saksbehandlingen. Men at Vestagers undersøkelser har ledet fram til et negativt resultat for Luxembourg, kan likevel være viktig for Junckers legitimitet som leder av Kommisjonen.

Nærmere om de to sakene

Luxembourg-baserte *Fiat Finance and Trade (Fiat)* tilbyr finansielle tjenester til andre selskaper innenfor Fiat-gruppen, f.eks. lån og garantier. Kommisjonen legger til grunn at Fiats virksomhet er sammenlignbar med alminnelig bankvirksomhet, og at Fiats skattemessige overskudd kan beregnes som avkastningen på investert kapital i selskapets finansielle virksomhet. En forhåndsavgjørelse fra 2012 innebærer etter Kommisjonens oppfatning at utlignet skatt reduseres på to måter. For det første er kapitalen i Fiats finansielle virksomhet *fastsatt* lavere enn den *faktiske* kapitalen Fiat benytter i virksomheten. For det andre er den *skattemessige* avkastningen på den *fastsatte* kapitalen lavere enn *markedsmessig* avkastning. Konsekvensen er ifølge Kommisjonen at Fiat bare har betalt skatt for en liten andel av sitt overskudd. Kommisjonen anslår at det faktiske overskuddet er 20 ganger høyere enn det skattegrunnlaget som er fastsatt på bakgrunn av forhåndsavgjørelsen.

¹ Deler av artikkelen er basert på rapport fra nærings- og fiskeriråd Nina Gørrisen og finansråd Lone Semmingsen.

Mottatt ulovlig støtte som skal betales tilbake til myndighetene i Luxembourg, anslås å være i størrelsesorden 20-30 mill. euro.

Starbucks Manufacturing EMEA BV (Starbucks) er et Nederland-basert selskap som brenner kaffebønner for videresalg. Starbucks selger også andre relaterte produkter som te, kopper og bakverk, til Starbucks-utsalg i Europa, Midtøsten og Afrika. Kommisjonen mener at en forhåndsavgjørelse fra 2008 har redusert Starbucks utlignet skatt med mellom 20 og 30 mill. euro. Forhåndsavgjørelsen innebærer at internprising har redusert skattemessig overskudd på to måter. For det første mener Kommisjonen at Starbucks har betalt en ikke-markedsmessig (forhøyet) royalty til et beslektet selskap i Storbritannia. Royaltyen skulle dekke knowhow ved kaffebrenning, men slik royalty er ikke betalt av andre tilsvarende selskaper i Starbucks-gruppen eller av uavhengige kaffebrennerier som var leverandør til Starbucks og ev. gjorde bruk av den samme knowhow'en. For det andre mener Kommisjonen at Starbucks har betalt en overpris på grønne kaffebønner kjøpt fra beslektet selskap i Sveits. Kommisjonen påpeker at de høye prisene på grønne kaffebønner innebærer at Starbucks kaffebrenningsvirksomhet ikke ga tilstrekkelig overskudd til å dekke den royalty som ble betalt. Kommisjonen konkluderer derfor at formålet med royalty-betalingen har vært å flytte overskudd fra Starbucks salg av kaffetilbehør inn i det skattefrie selskapet i Storbritannia.

Er skattefordelen selektiv?

Begge forhåndsavgjørelsene som har vært undersøkt har angivelig basert den godkjente prisingsformelen på OECDs retningslinjer. Det kan imidlertid synes som at Kommisjonen mener retningslinjene ikke er gitt riktig anvendelse og at de fastsatte prisene ikke er i tråd med armlengdesprinsippet.

Statsstøttereglene slår fast at «offentlig støtte» er forbudt. Et tiltak (for eksempel en forhåndsavgjørelse fra ligningsmyndighetene) utgjør «offentlig støtte» dersom:

1. Avgjørelsen utgjør en økonomisk fordel for skattyteren
2. Den økonomiske fordelene er tildelt av staten eller fra statsmidler (f.eks. redusert utlignet skatt)
3. Avgjørelsen begunstiger enkelte skattytere (selektivitet)
4. Avgjørelsen påvirker handelen mellom medlemsland er (eller kan være) konkurransevridende

Alle vilkårene må være oppfylt samtidig for at det skal foreligge ulovlig offentlig støtte.

I en [pressemelding](#) fra Finansdepartementet i Luxembourg heter det bl.a.:

“Luxembourg already notes that the European Commission has used unprecedented criteria in establishing the alleged State aid. In particular, the Commission has not established in any way that Fiat Finance and Trade received selective advantages with reference to Luxembourg’s national legal framework.”

Dette sitatet kan tolkes som at Luxembourgs mener at *selektivitetskriteriet* (punkt 3 i listen over) ikke er oppfylt. Vedtakene i Fiat- og Starbucks-sakene foreligger foreløpig ikke i offentlig form, men pressemeldingen indikerer at Kommisjonen har opprettholdt sin vurdering av selektivitetskriteriet slik det ble presentert i [åpningsbrevet i Fiat-saken](#):

«(81) On the basis of these observations, the Commission is of the opinion that the [Fiat] APA does not comply with the arm’s length principle. Accordingly, the Commission is of the opinion that through the [Fiat] APA the Luxembourgish authorities confer an advantage on [Fiat]. That advantage is obtained every year and on-going, when the annual tax liability is agreed upon by the tax authorities in view of that APA.

(82) That advantage is also granted in a selective manner. While APAs that merely contain an interpretation of the relevant tax provisions without deviating from administrative practice do not give rise to a presumption of a selective advantage, rulings that deviate from that practice have the effect of lowering the tax burden of the undertakings concerned as compared to undertakings in a similar legal and factual situation. To the extent the Luxembourgish authorities have deviated from the arm's length principle as regards the [Fiat] APA, the measure should also be considered selective.»

I åpningsbrevet legger Kommisjonen altså til grunn at selektivitetskriteriet er oppfylt fordi de interne overføringsprisene avviker fra armlengdespriser. Lignende avsnitt finnes for øvrig også i [åpningsbrevet](#) i Starbucks-saken. I åpningsbrevene argumenteres det ikke med at ligningsmyndighetene i Luxembourg og Nederland har gitt én skattyter eller en gruppe av skattytere lempeligere skattemessig behandling enn andre sammenlignbare skattytere. Men om ligningsmyndighetene har akseptert like gunstige interne overføringspriser for alle skattytere, er likevel en gunstig forhåndsavgjørelse selektiv støtte? Dette spørsmålet er reist bl.a. av [Dimitrios Kyriazis](#) som skriver følgende i sin blogg om åpningsbrevet i Fiat-saken:

“[...]T]he Commission also asserted that since the ruling deviates from the arm's length principle as regards [Fiat], the advantage is selective. However, this cannot be decisive - the wording here is careless. The Commission seems to forget that selectivity is an exercise in comparison: if the Luxembourgish authorities deviated from the arm's length principle to the same extent in all their dealings with undertakings comparable to [Fiat] then the advantage is not selective and there is no State aid, even if the aforementioned principle was not respected!”

Selv om ligningsmyndighetene skulle gi tilsagn om interne overføringspriser som avviker fra armlengdespriser til alle skattytere, kan det likevel innvendes at fordelene bare gis til skattytere som ber om forhåndsavgjørelse. Det kan da argumenteres for at fordelene er selektiv fordi den er betinget av at foretaket opptre på en bestemt måte. Siste ord om selektivitetskriteriet er neppe sagt i disse sakene, og spørsmålet kan komme til å få betydning i en ev. klage på Kommisjonens vedtak.

«A clear message», men beskjedne beløp

Det er krevende å harmonisere skatteregler i EU fordi regelverket må vedtas enstemmig i Rådet. Skatteregler anses generelt som et nasjonalt anliggende, og medlemslandene står i utgangspunktet fritt til å utforme egne skatteregler. DG Taxud har tidligere uttalt at den vil ta i bruk andre virkemidler for å nå sine mål i skattepolitikken, herunder håndhevelse av statsstøtteregler på skatteområdet. Vedtakene om ulovlig støtte i saker om skattemessig gunstige forhåndsavgjørelser vil både ha en reparerende virkning i ettertid, men ikke minst også en forebyggende virkning, ved at det vil avskrekke foretak og myndigheter fra å inngå avtaler som kan vri konkurransen. Vedtakene fører til en lavere grad av forutsigbarhet for foretakene, som til nå har hatt en «safe harbour» gjennom forhåndsavgjørelsene. Kommissær Vestager har tidligere varslet at Kommisjonen vil utarbeide en veiledning for nasjonale ligningsmyndigheters praksis med forhåndsavgjørelser i skattesaker.

DG Competition har i flere år undersøkt forhåndsavgjørelser i skattesaker, og både nåværende konkurransekommissær og forgjengeren Joaquín Almunia har understreket den mulige konkurransevridende virkningen av slike avgjørelser. De ferske vedtakene og Kommisjonens kamp mot konkurransevridende skatteordninger kan også være et resultat av at Kommisjonen etter moderniseringsreformen i større grad kan fokusere sine ressurser på store og grenseoverskridende saker. Videre innebærer en større grad av modenhet og ferdigstillelse av støtteregelverket og Det indre markedet at det er mulig og nødvendig å gripe fatt i problemstillinger og støtteordninger som tidligere ikke i så stor grad har vært i konkurransemyndighetenes søkelys.

Kommisjonens vedtak innebærer at hvert av foretakene må tilbakebetale mottatt ulovlig støtte anslått til mellom 20 og 30 mill. euro per selskap. Kommisjonen fastsetter i vedtakene metoden for å beregne verdien av den urettmessige konkurransefordelen skatteordningen har gitt foretakene, dvs. forskjellen mellom hva foretakene har betalt og hva de skulle ha betalt. Den nærmere beregningen av ulovlig støtte må gjøres av myndighetene i de to landene. Forut for vedtakene figurete det vesentlig høyere anslag for hvor stort beløp Fiat hadde mottatt i ulovlig støtte (bl.a. i Financial Times). Avviket kan tyde på at Kommisjonen har valgt å legge anslagene for mottatt ulovlig støtte lavt i de første sakene. Konkurransekommissær Margrethe Vestager kan primært ønske å sende et signal til foretak og myndigheter om at konkurransevidende forhåndsavgjørelser på skatteområdet heretter ikke vil bli tolerert. Vestager uttaler i forbindelse med vedtakene:

“The decisions send a clear message: National tax authorities cannot give any company, however large or powerful, an unfair competitive advantage compared to others. For most companies, especially the small and medium-sized, I hope this is a reassuring message – for those who have paid their fair share in tax. (...) Our decisions today show that artificial and complex methods endorsed by tax rulings cannot mask the actual profits of a company, which must be properly and fully taxed.”

Ny informasjonsinnhenting i statsstøttesaker

Kommisjonen har i sakene mot Fiat og Starbucks benyttet den nye og omfattende kompetansen til å innhente opplysninger i støttesaker direkte fra markedsaktørene, og til å sanksjonere manglende overholdelse av opplysningsplikten eller feilaktige eller misvisende opplysninger med bøter og tvangsmulkt. Kommisjonen fikk slik kompetanse, etter mønster av konkurransereglene for foretak (forordning (EF) nr. 1/2003), som et ledd i moderniseringsreformen av støttereguleringen. Se [endringsforordning](#) til prosedyreforordningen. EØS-avtalen gir ikke ESA tilsvarende hjemmel til å innhente informasjon fra markedsaktører.

Informasjonsutveksling av forhåndsavgjørelser

Det er nylig oppnådd politisk enighet om utveksling av informasjon om forhåndsavgjørelser og prisingsavtaler i skattesaker som angår mer enn et medlemsland. Regelverket skal innarbeides i direktivet om administrativt samarbeid på skatteområdet, og det er forventet at det snart vil vedtas formelt på rådsmøte.

Kommisjonens forslag til regler innebar at informasjon om forhåndsavgjørelser ikke bare skulle utveksles mellom de nasjonale ligningsmyndighetene, men også skulle deles med Kommisjonen. Forslaget var basert på et ønske om å oppdage forhåndsavgjørelser som ga svært lav beskatning for så å kunne undersøke om det forelå ulovlig støtte.

I kombinasjon med den nye kompetanse til å innhente opplysninger fra markedsaktører, ville tilgangen til forhåndsavgjørelser som Kommisjonen ønsket seg, gitt Kommisjonen kraftige verktøy på statsstøtteområdet. Kommisjonens forslag fikk imidlertid ikke gjennomslag i rådet. Snarere tvert imot ble forslaget erstattet av en setning som utelukker at Kommisjonen benytter informasjonen til andre formål enn å overvåke at plikten til å utveksle informasjon overholdes.

Resultatet har vært kritisert av medlemmer i Europaparlamentet, som er svært opptatt av håndhevelse av statsstøttereglene for å stoppe «aggressiv skatteplanlegging». Dette kom bl.a. til uttrykk da parlamentets skattekomité TAXE vedtok sin rapport om forhåndsavgjørelser 26. oktober. Kommisjonens vedtak i statsstøttesakene om Fiat og Starbucks har fått god mottakelse i parlamentet.

Veien videre

Kommisjonen behandler ytterligere fire statsstøttesaker om på skatteområdet. Dette gjelder forhåndsavgjørelser til Amazon i Luxembourg og Apple i Irland samt skatteordninger i Belgia og Gibraltar. Disse ordningene er generelt utformet og omfatter støtte til en rekke selskaper. Både Amazon og Apple kan potensielt være beløpsmessig større saker enn de som nylig er avgjort.

Den nederlandske avisen [Trouw](#) melder 3. november at Kommisjonen nylig har bedt nederlandske myndigheter om informasjon om skatteordninger for internasjonale selskaper. Skatteordningene skal gjelde Microsoft, Pfizer, GlaxoSmithKline og Kraft Foods. Kommisjonen har ikke kommentert opplysningene, men har vist til at de har bedt om informasjon om 300 individuelle forhåndsavgjørelser i 23 medlemsland. Det gjenstår å se hvor mange av disse avgjørelsene Kommisjonen vil åpne formell undersøkelse av.

Kommisjonen understreker at hver sak må vurderes «on the merit», og at utfallet av Kommisjonens vurderinger i de øvrige sakene ikke må foregripes. Vedtakene om Starbucks om Fiat skaper imidlertid presedens og er et signal om at skatteordninger i medlemsstatene heretter vil bli vurdert fra et konkurranse- og indre markeds-perspektiv.

Eventuelle senere vedtak om ulovlig støtte til Apple og Amazon vil kunne føre til anførsler fra amerikansk hold om at EU benytter støtteregulverket for proteksjonistiske formål for å beskytte seg mot amerikanske innovatører. Kommissær Vestager har bl.a. i konkurransesaken mot Google sett det nødvendig å understreke, med klar adresse til USA, at Kommisjonen er upolitisk i håndhevingen av konkurransereglene. Amerikanske myndigheter er i ferd med å vurdere om et ev. krav om tilbakebetaling av ulovlig støtte, kan gi amerikanske selskaper rett til kredit i amerikansk skatt. Dette vil bl.a. avhenge av om beløpet som betales tilbake er definert som skatt, erstatning eller straff etter amerikanske regler.

Det er grunn til å tro at de aktuelle sakene vil avgjøres i domstolen. I følge Politico forventes det at myndighetene i Luxembourg vil anke vedtaket om Starbucks, av frykt for at Kommisjonen kan undersøke hundrevis av andre forhåndstilsagn Luxembourg har gitt. Som omtalt over, kan spørsmålet om selektivitet stå sentralt i en anke av Fiat-vedtaket.

AVTALE OM INFORMASJONSUTVEKSLING MELLOM EU OG LIECHTENSTEIN

EU og Liechtenstein inngikk 28. oktober en [avtale](#) om automatisk utveksling av finansielle kontoopplysninger. Avtalen innebærer at EU og Liechtenstein automatisk vil utveksle informasjon om hverandres skattytere med finansielle konti i den andre staten. Personene skal identifiseres ved navn, adresser, identifikasjonsnummer og fødselsdato. Informasjonsutvekslingen skal starte fra 2017 for informasjon fra 2016. Formålet er å avdekke skattytere som forsøker skjule kapitalinntekter eller eiendeler i utlandet. Les pressemeldingene fra [Rådet](#) og [Kommisjonen](#).

En tilsvarende [avtale](#) ble inngått mellom EU og Sveits 27. mai 2015.

EU har også avsluttet forhandlinger om tilsvarende informasjonsutvekslingsavtaler med [Andorra](#). Avtalen forventes å bli undertegnet i begynnelsen av 2016. I pressemeldingen framgår det også at EU og San Marino er enige om teksten i en tilsvarende avtale, og at forhandlingen med Monaco er i slutfasen.